

## NHỮNG TÁC ĐỘNG TỪ VIỆC NUÔI CON TỰ KỶ ĐẾN CÔNG VIỆC CỦA CHA MẸ VÀ SỰ PHÂN CÔNG LAO ĐỘNG TRONG GIA ĐÌNH

HOÀNG MINH PHÚ\*

*Trẻ tự kỷ thường có những rối loạn về hành vi, thiếu khả năng giao tiếp và chậm phát triển về ngôn ngữ, thậm chí có trẻ còn bị khiếm khuyết về trí tuệ. Cho nên, việc chăm sóc, nuôi dưỡng trẻ tự kỷ thường gây ra nhiều khó khăn, thách thức cho các bậc cha mẹ, tác động không ít đến công việc của cha mẹ và sự phân công lao động trong gia đình. Bài viết trình bày về những chiều hướng tác động của việc nuôi con tự kỷ đến công việc của cha mẹ; những thay đổi trong việc phân công lao động trong gia đình dựa trên dữ liệu nghiên cứu định tính; và những nhân tố chi phối đến chiều hướng tác động, mức độ tác động của việc nuôi con tự kỷ đối với công việc của cha mẹ, cũng như sự phân công lao động trong gia đình.*

*Từ khóa:* trẻ tự kỷ, nuôi dưỡng trẻ tự kỷ, cha mẹ trẻ tự kỷ, công việc của cha mẹ, sự phân công lao động

*Nhận bài ngày:* 01/4/2025; *đưa vào biên tập:* 03/4/2025; *phản biện:* 11/5/2025; *duyet đăng:* 19/5/2025

### 1. DẪN NHẬP

Tự kỷ (còn gọi là rối loạn phổ tự kỷ) là một hiện tượng rối loạn thần kinh phức tạp, tồn tại trong thời gian dài, gây ra nhiều triệu chứng bất ổn cho các trẻ tự kỷ. Trẻ tự kỷ thường gặp nhiều khó khăn trong học tập cũng như trong cuộc sống. Việc chăm sóc, nuôi dưỡng trẻ tự kỷ đòi hỏi các bậc phụ huynh phải dành nhiều thời gian,

công sức và kinh phí hơn so với việc nuôi dưỡng những người con bình thường. Theo Leann E. Smith và cộng sự (2010: 7), các bà mẹ có con tự kỷ dành khoảng 5 giờ đồng hồ mỗi ngày cho các việc chăm sóc con, trong khi các bà mẹ có con bình thường thì chỉ dành khoảng 3 giờ đồng hồ. Còn theo Krister Järbrink và cộng sự (2003: 398), thời lượng cha mẹ dành cho việc chăm sóc và hỗ trợ trẻ tự kỷ lên đến khoảng 60 giờ đồng hồ mỗi tuần.

---

\* Trường Đại học Văn Hiến.

Do phải dành nhiều thời gian cho việc chăm sóc, nuôi dưỡng, hỗ trợ trẻ tự kỷ, cho nên các cha mẹ có con tự kỷ ít tham gia các hoạt động giải trí, hoạt động thể thao, văn hóa, xã hội hơn so với các cha mẹ có con bình thường (Cheuk - Lashewicz, 2015; Sanders - Morgan, 1997: 29). Cha mẹ có trẻ tự kỷ thường từ bỏ những thói quen, sở thích của mình để chăm lo cho con (Cheuk - Lashewicz, 2015; Kocabiyik - Fgzlioglu, 2018: 34; Terry et al., 2014: 12). Heykyung Oh và Eun-Kyoung Othelia Lee (2009: 156) cũng đã khẳng định, vì thời gian chăm sóc con nhiều nên đại đa số các bà mẹ có con tự kỷ làm việc ở nhà, tỷ lệ các bà mẹ có việc làm toàn thời gian và bán thời gian rất là ít. Ngoài ra, công trình nghiên cứu xuyên văn hóa của Ai Kamei (2013: 55) còn cho thấy, tỷ lệ các bà mẹ người Nhật phải từ bỏ những thứ mà họ muốn làm, từ bỏ những sở thích cá nhân, thậm chí phải nghỉ việc để chăm sóc con tự kỷ nhiều hơn so với các bà mẹ người Mỹ. Tác giả Nguyễn Thị Mai Lan (2012: 57) nhận định, cha mẹ phải dành nhiều thời gian, công sức, tiền bạc để chăm sóc, nuôi dạy và điều trị cho con, cho nên các nhu cầu vật chất và tinh thần của bản thân cha mẹ ít được đáp ứng. Như vậy, việc nuôi con tự kỷ đã ảnh hưởng không nhỏ đến nhiều khía cạnh trong đời sống cá nhân của cha mẹ.

Hiện nay, trên thế giới, số lượng trẻ tự kỷ ngày càng tăng cao. Theo dữ liệu thống kê của Trung tâm Kiểm soát và Phòng ngừa dịch bệnh Hoa Kỳ (US.

Centers for Disease Control and Prevention), vào năm 2000, trong số 150 trẻ có 1 trẻ tự kỷ; đến năm 2010, trong 68 trẻ thì có 1 trẻ tự kỷ; đến năm 2020 thì cứ 36 trẻ là có 1 trẻ tự kỷ (US. CDC, 2024). Tại Canada, theo dữ liệu cuộc khảo sát về sức khỏe trẻ em và thanh thiếu niên do Cơ quan Sức khỏe cộng đồng Canada tiến hành vào năm 2019, cứ 50 trẻ trong độ tuổi từ 1 đến 17 tuổi thì có 1 trẻ tự kỷ (Public Health Agency of Canada, 2022: 4); còn theo dữ liệu của cuộc khảo sát được tiến hành vào năm 2015, thì ở Canada, trong 66 trẻ em trong độ tuổi từ 5 đến 17 tuổi thì có 1 trẻ tự kỷ (Public Health Agency of Canada, 2018: 8). Tại Việt Nam, theo dữ liệu của Tổng cục Thống kê (2020), cả nước có khoảng 1 triệu người mắc rối loạn phổ tự kỷ, ước tính tỷ lệ này là khoảng 1% số trẻ sinh ra.

Với xu hướng tỷ lệ trẻ mắc rối loạn phổ tự kỷ ngày càng tăng nên ngày càng có nhiều gia đình, nhiều bậc phụ huynh chịu tác động lớn đến đời sống, công việc của họ do phải chăm sóc, nuôi dạy con có rối loạn phổ tự kỷ. Do vậy, việc nghiên cứu những tác động từ việc nuôi con tự kỷ đến công việc của cha mẹ và sự phân công lao động trong các gia đình có con tự kỷ là một việc làm cần thiết.

## **2. KHÁI NIỆM VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU**

### **2.1. Các khái niệm**

*Tự kỷ:* Đây là một dạng rối loạn phát triển thần kinh được Leo Kanner phát hiện lần đầu tiên vào những năm đầu

của thập niên 1940 (Kanner, 1943). Theo *Bản tuyên bố* của Liên Hiệp Quốc về việc lấy ngày 02/4 hàng năm làm Ngày Thế giới ý thức về tự kỷ (World autism awareness day), khái niệm về rối loạn phổ tự kỷ đã được định nghĩa như sau: “Tự kỷ là hiện tượng rối loạn não bộ phức tạp, ảnh hưởng đến nhiều người trên khắp các châu lục. Nó hạn chế khả năng của cá nhân đối với việc giao tiếp và phát triển các mối quan hệ xã hội, và rối loạn phổ tự kỷ thường kèm theo những hành vi bất thường ở mức độ cao” (United Nations, 2008: 1). Bộ Phát triển Gia đình và Trẻ em Canada định nghĩa: “Tự kỷ là một hiện trạng thần kinh phức tạp, ảnh hưởng đến sự phát triển não bộ và ảnh hưởng đến các mối quan hệ xã hội, giao tiếp, sở thích và hành vi của một người. Các triệu chứng và đặc điểm của rối loạn phổ tự kỷ biểu hiện nhiều sự kết hợp khác nhau; và các cá nhân có thể biểu hiện bất kỳ sự kết hợp nào của các hành vi ở những mức độ nghiêm trọng khác nhau” (Ministry of Children and Family Development, 2013: 2).

Trong cuốn *Sổ tay chẩn đoán, thống kê về các rối loạn tâm lý*, phiên bản thứ năm (Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 5<sup>th</sup> edition – DSM-5), Hiệp hội Tâm thần học Hoa Kỳ cũng trình bày rất chi tiết về những biểu hiện của người có rối loạn phổ tự kỷ, như là: khiếm khuyết về khả năng giao tiếp và tương tác xã hội trong các bối cảnh khác nhau; có tính hạn chế, lặp lại, rập khuôn về hành vi, sở thích,

và hoạt động. Các triệu chứng trên gây ra sự suy giảm nghiêm trọng về mặt lâm sàng trong các lĩnh vực xã hội, nghề nghiệp hoặc các lĩnh vực quan trọng khác trong cuộc sống. Rối loạn phổ tự kỷ thường đi đôi với khuyết tật trí tuệ. Trong trường hợp có sự chẩn đoán này, khả năng giao tiếp xã hội của trẻ thường ở dưới mức trung bình so với những trẻ có sự phát triển ngôn ngữ bình thường và đúng theo độ tuổi (American Psychiatric Association, 2013: 50-51).

Như vậy, có thể hiểu, rối loạn phổ tự kỷ là một loại rối loạn phát triển thần kinh. Trẻ tự kỷ thường có những biểu hiện đặc trưng: khiếm khuyết về kỹ năng giao tiếp và tương tác xã hội; có những biểu hiện hành vi, sở thích, thói quen rập khuôn, giới hạn; và có những biểu hiện bất thường về sự điều hòa các giác quan.

Công việc: Trong bài viết này, khái niệm công việc được hiểu là những công việc mà người lao động thực hiện và đem lại cho họ nguồn thu nhập.

Phân công lao động: khái niệm này đề cập sự phân công giữa người cha và người mẹ trong gia đình liên quan đến việc làm tạo thu nhập và chăm sóc gia đình, nuôi dạy con.

## 2.2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu chủ yếu sử dụng phương pháp phỏng vấn sâu để thu thập dữ liệu định tính<sup>(1)</sup> từ 30 phụ huynh (21 nữ, 9 nam) có con được chẩn đoán là mắc rối loạn phổ tự kỷ, đang sinh

sống và làm việc tại TP HCM. Mẫu nghiên cứu<sup>(2)</sup> được chọn bằng kỹ thuật chọn mẫu có chủ đích. Các tiêu chí chọn mẫu được đưa ra gồm: giới tính (đảm bảo có cả nam và nữ, ưu tiên tỷ lệ nữ nhiều hơn nam); tiêu chí về nghề nghiệp (bao gồm các đối tượng thuộc các nhóm nghề nghiệp khác nhau); tiêu chí về tôn giáo (gồm những phụ huynh thuộc ba nhóm: Phật giáo, Công giáo và không theo tôn giáo); và tiêu chí về cấu trúc gia đình (gồm các đối tượng thuộc các kiểu cấu trúc gia đình khác nhau).

### **3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ BÌNH LUẬN**

#### **3.1. Những hướng tác động của việc nuôi con tự kỷ đến công việc của cha mẹ**

Việc chăm sóc và hỗ trợ con có rối loạn phổ tự kỷ mất rất nhiều thời gian, và công sức, cho nên hầu hết các bậc phụ huynh đều gặp phải những khó khăn, thách thức trong việc sắp xếp và cân đối thời gian giữa công việc và chăm sóc con, chăm lo cho gia đình. Dữ liệu nghiên cứu cho thấy, việc nuôi con đã ảnh hưởng đến công việc của cha mẹ theo nhiều chiều hướng khác nhau.

Hướng tác động đầu tiên là các bậc cha mẹ đã phải điều chỉnh công việc để có nhiều thời gian chăm sóc con. Tùy thuộc vào hoàn cảnh cá nhân mà mỗi phụ huynh có cách điều chỉnh khác nhau, như là hạn chế làm thêm, không tăng ca, hạn chế đi công tác xa, hạn chế tham gia các hoạt động giao lưu, gặp gỡ với đồng nghiệp, gác lại

công việc để chăm sóc con. Hướng điều chỉnh này có 6/30 phụ huynh, bao gồm cả những phụ huynh nam và phụ huynh nữ. Về trình độ học vấn thì cũng khá đa dạng. Một người bố làm kỹ sư môi trường chia sẻ là anh “chỉ làm việc theo giờ hành chính mà thôi, còn những công việc ngoài giờ, những chuyến công tác xa tôi thường phải từ chối, trừ khi không thể từ chối được thì tôi mới tham gia” (A.Q.H., 44 tuổi, nam, trình độ đại học). Phụ huynh L.T.N., kỹ sư công nghệ thông tin, cho biết: “Trước đây thì tôi thỉnh thoảng xử lý công việc vào buổi tối ở nhà, từ khi biết con có rối loạn phổ tự kỷ đến nay thì chỉ khi nào cần thiết lắm tôi mới làm việc ở nhà buổi tối, còn chủ yếu là dành thời gian buổi tối để chơi với con và chỉ dạy thêm cho con” (L.T.N., 35 tuổi, nam, trình độ đại học). Một phụ huynh làm công nhân cũng tâm sự: “Những thời điểm công ty yêu cầu làm tăng ca, nhưng tôi không thể nào làm tăng ca được, chỉ khi nào kẹt lắm thì tôi mới nhận làm tăng ca mà thôi, vì tôi mà làm tăng ca thì không ai đón con và không ai chăm con” (M.T.H.P., 30 tuổi, nữ, tốt nghiệp phổ thông). Xu hướng điều chỉnh bằng cách hạn chế tăng ca chủ yếu xảy ra ở những phụ huynh là lao động chân tay. Dữ liệu về hướng điều chỉnh công việc của cha mẹ cho thấy, dù cách điều chỉnh công việc của phụ huynh có khác nhau, nhưng đều có chung mục đích là để có thêm nhiều thời gian ở bên con, để chăm sóc con được chu đáo hơn. Đây là một sự lựa chọn hợp lý của các phụ huynh trong

bối cảnh xã hội hiện tại, khi mà các gia đình có rất ít con.

Hướng tác động thứ hai là việc nuôi con tự kỷ đã khiến cho các phụ huynh phải từ chối những cơ hội thăng tiến, từ chối việc nắm giữ những vị trí quản lý cao trong cơ quan, đơn vị để có thể có nhiều thời gian lo cho con, cho gia đình. Theo dữ liệu nghiên cứu có 3 phụ huynh đã chọn cách từ chối cơ hội thăng tiến, và các phụ huynh này đều là những người mẹ có trình độ học vấn cao. Một người mẹ làm giáo viên cho biết: “Vì phải dành nhiều thời gian cho con và cho gia đình nên tôi từ chối các cơ hội đảm nhận các vị trí lãnh đạo trong nhà trường, chỉ muốn làm một giáo viên bình thường mà thôi” (Đ.P.D.Q, 43 tuổi, nữ, trình độ đại học). Kết quả nghiên cứu ở đây nói lên rằng, những người mẹ này đã chọn cách hy sinh sự nghiệp của bản thân để chăm lo cho con, chăm sóc cho gia đình. Lựa chọn này xuất phát từ tình thương của một người mẹ đối với con có rối loạn phổ tự kỷ. Tuy nhiên, trong lựa chọn của những người mẹ này ít nhiều chịu sự tác động từ quan điểm về vai trò nữ giới của người phương Đông. Họ có đủ điều kiện và cơ hội để thăng tiến nhưng nếu ở vào những vị trí quản lý cấp cao trách nhiệm của họ nặng nề hơn, nhiệm vụ cần phải thực hiện nhiều hơn và không có nhiều thời gian để lo cho con, cho gia đình. Ở đây, yếu tố văn hóa, những quan niệm truyền thống của người phương Đông liên quan đến vai trò giới trong gia

đình đã ảnh hưởng đến việc đưa ra quyết định lựa chọn giữa sự nghiệp của bản thân và bổn phận của một người mẹ, người vợ trong gia đình, nhất là những gia đình có con tự kỷ của người phụ nữ.

Hướng tác động thứ ba là vì để chăm sóc tốt cho con, một số cha mẹ phải thay đổi công việc của mình, điển hình như trường hợp của chị N.T.B.A: “Trước đây tôi bán quán cà phê, việc kinh doanh cũng ổn ổn. Nhưng từ khi có cháu và cháu bị như thế thì dẹp luôn quán cà phê, chuyển qua thuê chỗ ở mới và bán tạp hóa ở nhà luôn. Đôi khi tôi muốn tìm một công việc ổn định gì đó để làm nhưng cũng không được, vì đi làm thì không ai chăm con và nấu nướng cho hai cha con ăn. Nên giờ chỉ biết trông chờ vào thu nhập ít ỏi từ quán tạp hóa nhỏ này, thi thoảng nhận đưa đón con nhà hàng xóm đi học để kiếm thêm chút đỉnh trang trải cuộc sống” (N.T.B.A, 50 tuổi, nữ, tốt nghiệp phổ thông). Theo những thông tin chia sẻ của phụ huynh này, lý do chị chuyển từ việc bán quán cà phê qua bán tạp hóa, thậm chí là đổi chỗ ở luôn, là vì chị nhận thấy bán quán cà phê phức tạp, người ra vào đông đúc và thường xuyên cho nên không an toàn cho con. Và bán cà phê thì thường phải nghỉ muộn, sẽ ảnh hưởng đến sức khỏe của chồng và con. Vì vậy mà gia đình đã phải chuyển chỗ ở và đổi qua mở tiệm tạp hóa nhỏ để bán. Như vậy là vì muốn an toàn cho con, đảm bảo sức khỏe cho chồng, và cũng vì muốn chăm sóc

gia đình được tốt hơn nên người mẹ này đã không xin đi làm những công việc toàn thời gian, chỉ ở nhà bán tạp hóa và làm thêm những công việc vặt để kiếm thêm thu nhập mà thôi.

Hướng tác động thứ tư là người mẹ nghỉ việc, hoặc tìm việc làm thêm tại nhà, để ở nhà chăm sóc con, trách nhiệm chăm lo kinh tế cho gia đình do người bố đảm trách chính. Dữ liệu nghiên cứu cho thấy có đến 11/30 trường hợp người vợ/người mẹ đã ở nhà chăm sóc con. Đây là lời chia sẻ của một người mẹ có trình độ học vấn phổ thông: “Khi biết con bị tự kỷ thì tôi đã nghỉ việc để ở nhà bên con, dành toàn thời gian cho con trong suốt hơn 1,5 năm. Công việc của tôi lúc đó là tự mình tìm hiểu, nâng cao kiến thức và kỹ năng của mình về chăm sóc, giáo dục trẻ tự kỷ để giúp đỡ cho con” (V.T.T.H, 35 tuổi, học vấn 12/12, kinh doanh tự do). Bên cạnh lý do các bà mẹ ở nhà để chăm sóc con có rối loạn phổ tự kỷ, thì còn có một lý do khác, đó là họ phải nghỉ việc vì họ có thêm con nhỏ, là em của trẻ tự kỷ. Vừa chăm con nhỏ, lại vừa chăm sóc, đưa đón con có rối loạn phổ tự kỷ, khiến người mẹ không thể tiếp tục công việc của mình. Điều này cho thấy, hoàn cảnh gia đình và thứ tự của người con có rối loạn phổ tự kỷ trong gia đình là những yếu tố quan trọng, chi phối đến việc phân công lao động trong các gia đình có con tự kỷ. Với những người mẹ nghỉ việc để ở nhà chăm sóc các con khi họ có thêm con nhỏ, đa số họ chỉ dành toàn thời gian cho việc chăm

sóc con và lo các công việc nội trợ, như trường hợp của một người mẹ có trình độ trung cấp chia sẻ: “Từ khi sinh bé thứ hai cho đến nay là mình phải nghỉ làm để ở nhà chăm con luôn. Bây giờ công việc của mình mỗi ngày chủ yếu là đưa đón hai con đi học và lo các công việc bếp núc, nội trợ” (L.T.M.H, 38 tuổi, nữ, trình độ trung cấp, làm nội trợ). Có một số người mẹ, sau một thời gian nghỉ việc để chăm sóc con, họ đã tìm các công việc tự do để làm, để có thể phụ chồng lo kinh tế gia đình. Nếu người mẹ có nghiệp vụ chuyên môn vững vàng thì họ nhận việc liên quan đến chuyên môn của mình để làm thêm, cụ thể là có một vài mẹ đã nhận các công việc kế toán để làm thêm tại nhà. Số còn lại thì thường chọn công việc bán hàng online để kiếm thêm thu nhập. Lời chia sẻ sau đây của một người mẹ có con gái rối loạn phổ tự kỷ cho thấy rõ điều này: “Tôi có người quen sản xuất quần áo nên tôi đã lấy hàng từ chỗ người quen để bán hàng online. Những lúc con đi học thì tôi tranh thủ bán hàng, còn lúc con ở nhà thì dành thời gian cho con” (V.T.T.H, 35 tuổi, nữ, tốt nghiệp phổ thông, kinh doanh tự do).

Qua lời chia sẻ của những người mẹ ở nhà chăm con còn cho thấy rằng, những lợi thế về mạng lưới xã hội của phụ huynh đã hỗ trợ không ít cho họ lúc họ ở nhà chăm con, giúp họ thuận lợi hơn khi kiếm việc làm thêm, phụ giúp kinh tế gia đình. Sự phát triển của công nghệ thông tin, xu hướng

mua sắm online của cộng đồng xã hội cũng đã mở ra nhiều cơ hội cho các bà mẹ phải nghỉ việc để chăm con, giúp họ dễ dàng có được một công việc vừa tự do, tự chủ về thời gian, vừa có thể kiếm tiền để lo cho gia đình, đó là bán hàng online. Như vậy, bối cảnh xã hội đã góp phần giúp cho các bà mẹ có con tự kỷ vừa có thể ở nhà chăm sóc con vừa làm việc kiếm thêm thu nhập cho gia đình. Và khi người vợ/người mẹ nghỉ việc, dù họ có làm thêm những công việc tự do hay không thì trách nhiệm lo cho đời sống kinh tế của gia đình vẫn do người chồng/cha đảm trách. Và các ông bố cũng đã ý thức rất rõ điều này: “Vì vợ tôi đã phải nghỉ làm ở nhà toàn tâm toàn ý hỗ trợ cho con trong thời gian con tôi còn nhiều khó khăn, nên nhiệm vụ chính của tôi là tập trung vào công việc để ổn định thu nhập và lo cho đời sống của cả gia đình” (D.M.T, 38 tuổi, nam, làm quản lý phòng/ban).

Dữ liệu về hướng tác động thứ tư cũng cho thấy, yếu tố văn hóa đã ngấm ngầm ảnh hưởng đến sự phân công lao động trong gia đình và hướng giải quyết những khó khăn trong cuộc sống của các bậc phụ huynh. Nói một cách cụ thể hơn thì quan niệm “*đàn ông xây nhà, đàn bà xây tổ ấm*”, quan niệm về vai trò của nam giới và nữ giới trong xã hội đã chi phối đến sự phân công lao động trong gia đình. Nếu phải chấp nhận hy sinh sự nghiệp, chịu thiệt thòi trong cuộc sống, thì giữa vợ và chồng, người vợ luôn là

người chấp nhận hy sinh và chịu thiệt thòi chứ không phải là người chồng.

### **3.2. Tác động của việc nuôi con tự kỷ đến sự phân công lao động trong gia đình**

Việc chăm sóc, nuôi dạy con tự kỷ đã giúp cho một số cặp vợ chồng trở nên gắn bó với nhau hơn. Họ tích cực phối hợp cùng nhau, hỗ trợ nhau trong việc đưa đón con và chăm sóc con, cùng nhau chăm lo các vấn đề trong đời sống gia đình, như trường hợp của một ông bố làm thợ mộc: “Tôi chính là người mỗi đêm đều chăm cho con ngủ. Bà xã tôi thì thường phải lo những công việc lặt vặt trong nhà vào buổi tối” (H.T, 52 tuổi, nam, tốt nghiệp phổ thông). Tương tự, một người mẹ làm tạp vụ cũng tâm sự rằng: “Ban ngày con đi học ở trường thì mẹ đi làm. Chiều về thì hai vợ chồng sắp xếp công việc để phụ nhau đón con về nhà. Đến tối thì mình chăm con còn chồng thì đi làm thêm kiếm tiền” (P.N.X.H, 33 tuổi, nữ, tốt nghiệp phổ thông). Một số phụ huynh có trình độ học vấn cao cũng chọn cách vợ chồng phối hợp với nhau để lo cho con, như trường hợp của ông bố T.N.X.C: “Hai đứa học 2 trường khá xa nhau, thường thì hai vợ chồng mỗi người phụ trách đưa đón một đứa con. Những lúc kẹt quá thì một người phải đón cả hai con, và lúc đó là buộc phải đưa đón con sớm hơn” (T.N.X.C, 38 tuổi, nam, trình độ đại học, làm nhân viên văn phòng). Sự phối hợp, phân công lao động giữa hai vợ chồng trong tình huống này không diễn ra

theo kiểu phân công lao động theo giới hay theo thiên chức của từng người, mà diễn ra một cách hài hòa, tự nhiên giữa vợ và chồng, đảm bảo cả hai vợ chồng đều đáp ứng được các yêu cầu trong công việc riêng và chăm sóc con. Những người chồng sẵn sàng dọn dẹp nhà cửa, chăm cho con ngủ, tắm rửa cho con để cho vợ nấu nướng, hoặc chăm con nhỏ...

Như vậy, ở khía cạnh phân công lao động trong gia đình, dữ liệu nghiên cứu đã phản ánh rằng, trong một số gia đình có con tự kỷ, các ông bố/chồng dường như đã dẹp bỏ những định kiến của xã hội, rằng chuyện tắm rửa cho con, chăm cho con ngủ, lau dọn nhà cửa... là “việc của người phụ nữ”, họ sẵn sàng xắn tay làm mọi việc vặt trong nhà, miễn sao gia đình yên ổn, vợ chồng hòa hợp và việc nuôi dưỡng, chăm sóc con cái được thuận lợi. Đây là một sự thay đổi không nhỏ về mặt nhận thức của người nam đối với vấn đề bình đẳng giới trong xã hội Việt Nam ngày nay. Đồng thời, các gia đình này đều là gia đình hạt nhân. Những điều này cho thấy sự thay đổi liên quan đến việc phân công lao động trong gia đình một phần là do bối cảnh xã hội và hoàn cảnh của gia đình chi phối.

### **3.3. Những yếu tố khiến công việc của cha mẹ ít bị ảnh hưởng từ việc nuôi con tự kỷ**

#### **- Tài chính và học vấn**

Một số phụ huynh ít chịu tác động từ việc nuôi con tự kỷ đến công việc cá nhân, điển hình như trường hợp của

người mẹ làm luật sư trong mẫu nghiên cứu của chúng tôi. Phụ huynh này cho hay: “Cả hai vợ chồng tôi đều đi làm và đều khá bận rộn với công việc, đôi khi tối về nhà cũng phải xử lý công việc, nên thật sự là rất khó khăn cho tôi trong việc sắp xếp công việc để có thời gian chăm sóc con. Và để giải quyết khó khăn này, gia đình tôi đã thuê người phụ chăm con, đưa đón con đi học và lo công việc nhà. Vì có người làm phụ giúp việc nhà nên việc chăm con ít ảnh hưởng đến công việc” (L.T.Đ.T, 37 tuổi, nữ, trình độ thạc sĩ, làm luật sư). Điều giúp phụ huynh này không bị tác động đến công việc là họ thuê người giúp việc. Và người giúp việc đã thay họ chăm con, đưa đón con đi học và lo công việc nhà, nên họ có nhiều thời gian tập trung vào công việc và theo đuổi sự nghiệp cá nhân. Theo dữ liệu nghiên cứu, hướng giải quyết khó khăn trong việc chăm sóc, nuôi dạy con có rối loạn phổ tự kỷ theo cách thuê người giúp việc thường đối với những phụ huynh có trình độ học vấn cao và nền tảng kinh tế vững vàng.

Cùng với đó, một số người bố tham gia trong nghiên cứu này cho biết là công việc của họ cũng ít bị tác động từ việc có con tự kỷ, lý do là vợ của họ đã ở nhà chăm sóc con. Điều này được phản ánh rõ trong lời chia sẻ của một người bố có trình độ đại học: “Vì vợ tôi đã chấp nhận hy sinh sự nghiệp để lo cho con, cho gia đình nên công việc của tôi không bị ảnh hưởng, mọi thứ vẫn đang diễn ra



thuận lợi” (D.M.T., 39 tuổi, nam, trình độ đại học, làm trưởng phòng marketing). Và có những người bố đã tập trung làm việc nhiều hơn khi biết con có rối loạn phổ tự kỷ và vợ phải ở nhà chăm sóc, nuôi dạy con: “Từ khi vợ mình ở nhà chăm con thì mình tập trung vào công việc nhiều hơn, vừa để làm tốt công việc vừa để có thêm thu nhập trang trải cuộc sống, bù vào phần khuyết của thu nhập từ vợ” (V.M.L., 38 tuổi, nam, trình độ đại học, làm kỹ sư điện). Dữ liệu về xu hướng những người bố ít ảnh hưởng đến công việc khi có con mắc rối loạn phổ tự kỷ cũng cho thấy rằng, những người này đều là những người có trình độ học vấn cao và có công việc với thu nhập ổn định. Điều này giúp vợ họ, mẹ của trẻ tự kỷ yên tâm ở nhà chăm sóc và nuôi dạy con.

Các trường hợp trên cho thấy, trình độ học vấn và khả năng tài chính là hai yếu tố tác động lớn đến việc lựa chọn hướng giải quyết của cha mẹ trước những khó khăn mà họ gặp phải trong quá trình chăm sóc, nuôi dưỡng trẻ tự kỷ.

#### **- Sự hỗ trợ của người thân, của đơn vị làm việc và tính chất công việc**

Bên cạnh đó, có một số phụ huynh, việc nuôi con tự kỷ cũng ít ảnh hưởng đến công việc của cá nhân, không gây xáo trộn đến sự phân công lao động trong gia đình, vì họ đã nhận được sự trợ giúp từ chính ông bà nội/ngoại. Điều này được thể hiện rõ qua lời chia sẻ của một người mẹ 35 tuổi: “Để em

có công việc ổn định và có vị trí như hôm nay thì không thể không kể đến sự giúp đỡ hết lòng của ông bà ngoại của bé. Nếu không có ông bà ngoại giúp đỡ em trong cuộc sống, nhất là trong việc đưa đón cháu và chăm cháu thì chắc là bây giờ em cũng chỉ là một nhân viên bình thường trong công ty mà thôi” (L.T.A.N, 35 tuổi, nữ, trình độ đại học, làm trưởng phòng kinh doanh). Một số phụ huynh có công việc tự do, chủ động về thời gian, nên cũng ít bị tác động đến công việc từ quá trình nuôi con, như trường hợp của phụ huynh H.T: “Tôi làm nghề tự do và tự chủ nên cũng không ảnh hưởng gì nhiều. Chỉ có điều là vì lo dành thời gian cho con, đưa đón con đi học nên mình nhận công việc ít lại” (H.T, 52 tuổi, nam, tốt nghiệp phổ thông, làm thợ mộc).

Sự đồng cảm, hỗ trợ từ phía lãnh đạo và các đồng nghiệp trong cơ quan/đơn vị cũng là những nhân tố đã giúp một số phụ huynh thuận tiện trong sắp xếp công việc, có nhiều thời gian hơn để chăm sóc con. Về khía cạnh này, một người mẹ làm giáo viên cho biết: “Các vị lãnh đạo cũng như anh chị em đồng nghiệp trong cơ quan đều biết hoàn cảnh của mình nên cũng thông cảm và tạo điều kiện thuận lợi nhất cho tôi để có thể vừa làm tròn nhiệm vụ trong trường, vừa có thể chăm sóc được cho con và cho gia đình” (Đ.P.D.Q., 34 tuổi, nữ, trình độ đại học, làm giáo viên). Và đây là lời tâm sự của một người mẹ làm nhân viên bán hàng: “Việc chăm sóc,

đưa đón con cũng ảnh hưởng phần nào đến công việc, cũng may là ở chỗ làm sếp cũng hiểu và thông cảm cho hoàn cảnh của mình nên cũng tạo điều kiện hỗ trợ cho mình trong công việc cũng như chăm sóc con” (V.T.B.T., 42 tuổi, nữ, trình độ cao đẳng, làm nhân viên bán hàng). Kết quả khảo sát này nói lên rằng, sự hỗ trợ từ người thân, đơn vị công tác và tính chất công việc của cha mẹ đã tác động lớn đến việc hạn chế sự ảnh hưởng từ việc chăm sóc trẻ tự kỷ.

Bên cạnh những yếu tố phân tích ở đây, những yếu tố như giới, truyền thống văn hóa... cũng có tác động đến sự ảnh hưởng từ chăm sóc trẻ tự kỷ đối với công việc và phân công lao động trong gia đình của người cha/mẹ như đã phân tích trong các nội dung bên trên.

#### 4. KẾT LUẬN

Phần lớn các phụ huynh có con tự kỷ đều chịu ảnh hưởng nhất định đến công việc của cá nhân và có sự thay đổi trong việc phân công lao động trong gia đình. Có những bậc cha mẹ, vì muốn nuôi dạy con tốt hơn đã hạn chế làm thêm, tăng ca, hạn chế đi công tác xa, hạn chế tham gia các hoạt động giao lưu, gặp gỡ với đồng nghiệp, gác lại công việc của cá nhân, thậm chí từ chối những cơ hội thăng tiến. Một số phụ huynh sẵn sàng thay đổi công việc, chấp nhận làm ít thời gian hơn và thu nhập thấp hơn để chăm sóc con. Có những gia đình người mẹ nghỉ việc, hoặc tìm việc làm thêm tại nhà để ở nhà chăm sóc con,

trách nhiệm chăm lo kinh tế cho gia đình do người bố đảm trách chính.

Bên cạnh đó, việc chăm sóc, nuôi dạy con tự kỷ đã thúc đẩy một số cặp vợ chồng trở nên gắn bó với nhau hơn, tích cực phối hợp, hỗ trợ nhau trong việc chăm sóc con và chăm lo các vấn đề trong đời sống gia đình.

Dữ liệu nghiên cứu cũng cho thấy, trình độ học vấn, tính chất công việc của cha mẹ, nền tảng kinh tế của gia đình, hoàn cảnh gia đình, quan điểm về vai trò giới trong xã hội, và khả năng tiếp cận các nguồn lực trong xã hội của cha mẹ là những yếu tố chi phối đến chiều hướng tác động và mức độ tác động của việc nuôi con tự kỷ đến công việc, sự nghiệp của cha mẹ, cũng như sự phân công lao động trong gia đình.

Trên cơ sở kết quả nghiên cứu của mình, để giúp cho các gia đình có con tự kỷ giảm bớt phần nào những khó khăn, trở ngại trong cuộc sống, nghiên cứu đưa ra một số khuyến nghị:

- Việc chủ động nâng cao kiến thức và kỹ năng chăm sóc, hỗ trợ trẻ tự kỷ có thể giúp cha mẹ chủ động hơn trong quá trình đồng hành cùng con, đồng thời góp phần giảm thiểu chi phí liên quan đến can thiệp và điều trị. Hơn nữa, việc vợ chồng thông cảm với nhau, đồng cam cộng khổ, hỗ trợ nhau trong việc chăm sóc con, chia sẻ công việc nhà cũng sẽ giúp cuộc sống gia đình được bình ổn và hạnh phúc.

- Các phụ huynh có trẻ tự kỷ có thể chủ động chia sẻ tình trạng sức khỏe của con mình, hoàn cảnh của gia đình

với lãnh đạo và đồng nghiệp tại nơi làm việc để được tạo điều kiện thuận lợi trong công việc cũng như trong cuộc sống.

- Các thành viên là họ hàng, thân thích nên hiểu và cảm thông cho trẻ tự kỷ và phụ huynh của trẻ, đồng thời có những hỗ trợ tùy theo điều kiện.

- Các tổ chức xã hội, như là Hội Liên hiệp Phụ nữ, Hội Bảo trợ trẻ em... chú trọng hơn việc hỗ trợ và giới thiệu việc làm có tính chủ động và linh hoạt về thời gian cho các phụ huynh có con tự kỷ khi họ phải nghỉ việc ở các công ty, doanh nghiệp. □

### CHÚ THÍCH

(1) Những dữ liệu định tính sử dụng trong bài viết này được trích từ kết quả khảo sát (năm 2022) trong luận án “Nhận thức và hành vi của cha mẹ đối với con có hội chứng tự kỷ - Nghiên cứu tại Thành phố Hồ Chí Minh” của tác giả.

(2) Mẫu nghiên cứu được tiếp cận và mời tham gia từ các trung tâm hỗ trợ, can thiệp trẻ tự kỷ, các trường chuyên biệt, các trường mầm non và những câu lạc bộ, các nhóm cha mẹ trẻ tự kỷ để tiếp cận các phụ huynh, mời họ tham gia vào nghiên cứu của mình. Sau khi nhận được sự đồng thuận tham gia của các bậc phụ huynh, tác giả tiến hành hẹn lịch để thực hiện cuộc phỏng vấn, rồi gặp mặt và tiến hành phỏng vấn.

Trong quá trình phỏng vấn, tác giả sử dụng máy ghi âm (với sự đồng ý của phụ huynh) để ghi âm cuộc phỏng vấn, kết hợp với kỹ thuật tốc ký, để ghi lại những vấn đề quan trọng trong nội dung trả lời, và ghi chú những biểu hiện phi ngôn ngữ quan trọng của người được phỏng vấn. Dữ liệu của các cuộc phỏng vấn đã được chuyển thể sang dạng văn bản để xử lý và phân tích.

### TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

1. American Psychiatric Association. 2013. *Diagnostic And Statistical Manual of Mental Disorders, 5th edition*: American Psychiatric Association.
2. Cheuk, Samantha & Lashewicz, Bonnie. 2015. “How are they Doing? Listening as Fathers of Children with Autism Spectrum Disorder Compare Themselves to Fathers of Children who are Typically Developing”. *Autism*, 20(3), pp. 343-352. doi:10.1177/1362361315584464Sage Journals
3. Heykyung, Oh & Eun-Kyoung Othelia Lee. 2009. “Caregiver Burden and Social Support among Mothers Raising Children with Developmental Disabilities in South Korea”. *International Journal of Disability, Development and Education*, 56(2), pp. 149-167. doi:10.1080/10349120902868624
4. Järbrink, Krister; Eric Fombonne & Martin Knapp. 2003. Measuring the Parental, Service and Cost Impacts of Children with Autistic Spectrum Disorder: A Pilot Study. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, Vol. 33, pp. 395-402.
5. Kamei, Ai. 2013. *Perceptions and Experiences of Mothers Who have Children with*

*Autism Spectrum Disorders: Cross-Cultural Studies from the US and Japan*. University of North Carolina.

6. Kanner, Leo. 1943. "Autistic Disturbances of Affective Contact". *Nervous Child*, 2, 217-250.
7. Keller, Terry; Julie Ramisch & Marsha Carolan. 2014. "Relationships of Children with Autism Spectrum Disorders and their Fathers". *The Qualitative Report*, 19(33), pp. 1-15.
8. Kocabişik, Oya Onat & Fgzlioglu, Yesim. 2018. "Life Stories of Parents with Autistic Children". *Journal of Education and Training Studies*, Vol. 6, No. 3.
9. Ministry of Children and Family Development. 2013. *A Parent's Handbook: Your Guide to Autism Programs*. Canada: British Columbia.
10. Nguyễn Thị Mai Lan. 2012. "Tâm trạng của cha mẹ có con bị tự kỷ". *Tạp chí Tâm lý học*, số 5(158), pp. 51-61.
11. Public Health Agency of Canada. 2018. "Autism Spectrum Disorder among Children and Youth in Canada 2018: A Report of the National Autism Spectrum Disorder Surveillance System". <https://www.canada.ca/en/public-health/services/publications/diseases-conditions/autism-spectrum-disorder-children-youth-canada-2018.html>, truy cập ngày 25/02/2025.
12. Public Health Agency of Canada. 2022. "Autism Spectrum Disorder: Highlights from the 2019 Canadian Health Survey on Children and Youth". <https://www.canada.ca/en/public-health/services/publications/diseases-conditions/autism-spectrum-disorder-canadian-health-survey-children-youth-2019.html>, truy cập ngày 25/2/2025.
13. Sanders, J.L., & Morgan, Sam. 1997. "Family Stress and Adjustment as Perceived by Parents of Children with Autism or Down Syndrome: Implications for Intervention". *Child & Family Behavior Therapy*. Vol. 19(4), pp.15-32.
14. Smith, L.E.; Jinkuk Hong; Marsha Mailick Seltzer; David M. Almeida; Jan S. Greenberg & Somer L. Bishop. 2010. "Daily Experiences Among Mothers of Adolescents and Adults with Autism Spectrum Disorder". *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40(2), pp. 167-178. doi:10.1007/s10803-009-0844-y.
15. Tổng cục Thống kê. 2020. *Kết quả toàn bộ Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019*. Hà Nội: Nxb. Thống kê.
16. United Nations. 2008. "United Nations Marks First World Autism Awareness Day Today". <https://press.un.org/en/2008/note6138.doc.htm>, truy cập ngày 25/2/2025.
17. US. CDC (US. Centers for Disease Control and Prevention). 2024. "Data and Statistics on Autism Spectrum Disorder". <https://www.cdc.gov/autism/data-research/index.html>, truy cập ngày 25/2/2025.